

Застосування травма-інформованого підходу у заходах моніторингу, оцінки, досліджень та навчання

Цей матеріал став можливим завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст цього документа є відповідальністю Making Cents International і не обов'язково відображає погляди IREX, USAID чи Уряду Сполучених Штатів.

Вступ

Підтримка та/або впровадження заходів моніторингу, оцінки, досліджень та навчання (далі – MERL¹) під час війни є складним завданням, особливо, якщо від початку така робота не була запланованою. Наслідки повномасштабного вторгнення Росії змусили виконавців програм розвитку в Україні переглянути свій підхід до розробки та реалізації всіх заходів, щоб забезпечити адаптацію до ситуації, що постійно змінюється. Програма «Мріємо та діємо» вела діяльність, спрямовану на розвиток та підтримку молоді в Україні, протягом півтора року перед повномасштабним вторгненням. Цей матеріал було розроблено в рамках програми “Мріємо та діємо” як відповідь на зростаючу потребу в наданні вказівок щодо застосування травма-інформованого підходу до заходів, пов’язаних з MERL. Він описує найкращі практики застосування підходу, включаючи етичні міркування та стратегії залучення вразливих груп населення до заходів MERL – як частини команди, так і в ролі учасників_ць.

Травма-інформований підхід у MERL

Що таке травма?

Травма — це наслідок **досвіду**, що глибоко засмучує, лякає або тривожить, спричинений **подією**, низкою подій або обставинами, які є фізично чи емоційно шкідливими або такими, що пригнічують або загрожують життю, та має негативний **вплив** на фізичне, соціальне чи емоційне благополуччя людини, її здатність до соціальної взаємодії та виконання рутинних завдань. Люди, які пережили травму, можуть страждати від різноманітних симптомів, на які, серед інших чинників, можуть впливати вік, особистий досвід і системи підтримки. Спосіб, у який травма впливає на людину, є не відображенням її особистої сили, а скоріше історією травматичних переживань або інших життєвих стресорів. Тут і далі, зміст цього матеріалу стосуватиметься психологічної травми.

Що таке травма-інформований підхід?

Травма-інформований підхід в контексті заходів MERL впроваджують з емпатією і визнанням значного впливу травми на окремих людей і цілі громади. Фахівці_чині, які використовують травма-інформований підхід, прагнуть розвинути чи відновити відчуття безпеки, впевненості в собі, зв’язку, турботи та розширення можливостей для постраждалих осіб. Це включає створення фізично й емоційно безпечних та зручних просторів для учасників_ць, визнання їх почуттів, допомогу у налагодженні відносин з іншими, а також надання інформації про доступні послуги.

Є шість принципів травма-інформованого підходу:²

1. Безпека.
2. Довіра та прозорість.
3. Підтримка за моделлю «рівний—рівному».

---

¹ Заходи моніторингу, оцінки, досліджень та навчання (MERL) – це процеси, які застосовуються на етапах розробки та реалізації програми, щоб переконатися, що програма базується на фактичних даних і зосереджена на досягненні значущих результатів, які відповідають її цілям (наприклад, розробка теорії змін, розробка та вимірювання ключових показників ефективності тощо).

² Substance Abuse and Mental Health Services Administration, SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. HHS Publication NO. (SMA) 14 – 4884. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014.

4. Співробітництво та участь.
5. Вибір і контроль.
6. Культурні, історичні та гендерні аспекти.

Як застосовувати травма-інформований підхід у заходах MERL?

Принципи травма-інформованого підходу є керівними для дизайну та впровадження заходів MERL. Їх можна використати для того, щоб визначити конкретні шляхи та розробити найкращі практики для інтеграції травма-інформованого підходу в повсякденну реалізацію заходів MERL. Усі ці шість принципів є цілісними, вони взаємопов'язані й усі однаково важливі. Персонал, залучений до MERL³, повинен використовувати травма-інформовані підходи так, щоб дотримуватися кожного з шести принципів.

Принцип травма-інформованого підходу	Застосування в заходах MERL
Безпека. Сприяння безпеці передбачає створення такого середовища, де б культивувалося відчуття безпеки – як внутрішньої (наприклад, емоційної, психологічної), так і зовнішньої (наприклад, фізичної та цифрової), що має вирішальне значення для взаємодії з людьми, які відновлюються після стресу від травматичної події або намагаються впоратися з таким стресом. Безпеку культивують на всіх етапах заходів MERL і при цьому зосереджуються як на персоналі, так і на людях, яких залучають до заходів MERL.	<ul style="list-style-type: none"> Надавайте пріоритет безпеці та благополуччю учасників_ць, уникайте практик, які можуть завдати шкоди чи спричинити дистрес. Навчіть персонал, залучений до MERL, надавати першу психологічну допомогу, а також тому, як реагувати на учасників_ць, які розповідають про вплив війни, травму та насильство. Забезпечте комфортне та безпечне середовище, як фізичне, так і психологічне. Для балансу ресурсів та цілей заходів MERL (з англ. “rightsizing”⁴), а також запобігання ретравматизації учасників_ць плануйте меншу кількість активностей зі збору даних та уникайте таких слів і запитань, які можуть стати тригерами.
Довіра та прозорість. Формування та підтримка довіри означає, що рішення ухвалюють у прозорий спосіб, а діяльність ведуть із залученням молоді, персоналу, що впроваджує заходи MERL, та інших ключових зацікавлених сторін.	<ul style="list-style-type: none"> Будьте прозорими щодо мети, методів та очікуваних результатів заходів MERL та отримайте інформовану згоду на участь від учасників_ць. Надайте учасникам_цям попередні вказівки щодо характеру запитань і ризиків спричинити емоційний дистрес через озвучення відповіді.

³ Будь-яка згадка про персонал у цьому документі стосується персоналу, що залучений до заходів MERL.

⁴ “Rightsizing” у заходах моніторингу та оцінки – це процес на стадіях планування програми, який включає баланс дотримання вимог донора до звітності з визначенням пріоритетів збору правильних даних, щоб отримати відповіді на правильні запитання з наявними ресурсами. “Rightsizing” виникає, коли “збігаються ресурси (люди, час та гроші) та цілі... заходи, процеси та методи є скоординованими та ефективними... і дані не дублюються та відповідають потребам управління програмою” (Lavin and Nurik 2019, 7).

	<ul style="list-style-type: none"> • Наголосіть учасникам_цям на можливості відмовитися від надання інформації та припинити участь у разі необхідності. • Поважайте приватність і конфіденційність учасників_ць, а також уникайте практик, які можуть бути нав'язливими або такими, що стигматизують. • Сприяйте прозорості завдяки тому, що виділятимете час на чітке та зрозуміле роз'яснення процесів і надання попередніх інструкцій у процесі роботи. • Надайте персоналу вказівки щодо того, як проактивно справлятися з потенційними ситуаціями, коли учасники_ці можуть відчувати емоційний дистрес. • У формах інформованої згоди на участь у заходах MERL опишіть будь-які ситуації та винятки, коли розкриття особистої інформації та порушення конфіденційності є дозволеними, етичними та вимагаються відповідно до законодавства (наприклад, розкриття інформації про поточну ситуацію насильства вдома у підлітка).
<p>Підтримка за моделлю «рівний—рівному». Заходи MERL повинні активно заохочувати підтримку та взаємодію людей за моделлю «рівний—рівному» і забезпечувати таку підтримку та взаємодію.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Піклуйтеся про персонал, залучений до MERL, та підтримуйте їх, щоб запобігти їхній травматизації. • Скеруйте учасників_ць та персонал, залучений до MERL, до безпечних, доступних (фізично чи дистанційно) і перевірених служб ПЗПСП (психічного здоров'я та психосоціальної підтримки) для підтримки та самодопомоги. • Створіть такі можливості, що дозволять людям, які пережили травму, піти шляхом налагодження довіри, співробітництва з іншими та встановлення зв'язків із людьми, які можуть мати аналогічний життєвий досвід.
<p>Співробітництво та участь. Травматичний досвід може руйнувати відносини та призводити до соціальної ізоляції й недовіри до інших людей і організацій. Цей принцип підкреслює, що зцілення відбувається у відносинах, де є змістовний розподіл та вирівнювання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Взаємодійте з учасниками_цями під час дизайну та впровадження заходів MERL, враховуйте їхні погляди, сильні сторони й потреби. • Залучіть учасників_ць до розробки питань та інструментів MERL, щоб переконатися, що вони належно розроблені та є чутливими до потреб учасників_ць.

<p>повноважень, і всі сторони відчують себе причетними до процесів ухвалення рішень у визначенні напрямку та дизайні заходів MERL.⁵</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розвивайте такі відносини між персоналом, залученим до заходів MERL, і молоддю, які ґрунтуються на спільній участі, співробітництві, взаємних інтересах і взаємовпливі.
<p>Вибір і контроль. Поширеним наслідком травми і травматичного стресу є відчуття втрати контролю та самостійності, а також відчуття безпорадності. Саме тому в травма-інформованому підході наголошують на важливості вибору та контролю як ключових елементів відновлення. У всіх заходах MERL слід визнавати та застосовувати сильні сторони та досвід окремих людей.⁶</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Переконайтеся, що учасники_ці знають, що участь у заходах MERL є добровільною. Надайте учасникам_цям можливість контролювати процес настільки, наскільки це можливо. Учасників_ць у жодному разі не можна карати в будь-який спосіб за припинення участі. • Оскільки особи, що пережили травму, часто мають відчуття втрати контролю, учасникам_цям варто надати можливість ухвалювати рішення протягом усього процесу (наприклад, попередньо пояснивши тип запитань і давши учасникам_цям вибір, чи продовжувати роботу). • Персонал, залучений до MERL, повинен визнати свою позиційність та сприймати себе як помічників молоді, а не намагатися контролювати ухвалення рішень молодими людьми. • Структуруйте заходи MERL так, щоб учасники_ці могли робити індивідуальний вибір і повернути собі певний рівень контролю.
<p>Культурні, історичні та гендерні аспекти. Застосування травма-інформованого підходу повинно проходити в контексті розуміння культурних, історичних і гендерних аспектів. Це означає, що персонал, залучений до MERL, повинен проаналізувати, наскільки доступними чи недоступними є відповідні заходи для потенційних учасників_ць із різною расовою, етнічною, релігійною, гендерною, соціально-</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Будьте уважні щодо слів і формулювань, які ви використовуєте. Запитуйте учасників_ць, які терміни їм резонують. • Попросіть учасників_ць назвати гендерні займенники, яким вони віддають перевагу, та заохотьте їх використовувати псевдонім замість свого імені, якщо це потрібно. • Використовуйте практику спільної участі та враховуйте культурні особливості. • Надайте учасникам_цям можливість використовувати інформацію, отриману в процесі реалізації заходів MERL, для того, щоб ухвалювати обґрунтовані рішення та

⁵ Там само.

⁶ Substance Abuse and Mental Health Services Administration, SAHMSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. HHS Publication NO. (SMA) 14 – 4884. Rockville, MD: Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014.

економічною ідентичністю, для осіб з інвалідністю або з різним географічним походженням.	<p>вживати заходів для покращення власного життя та життя своєї громади.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Переконайтеся, що заходи MERL не посилюють культурних стереотипів та упереджень, які можуть перешкоджати цілісності заходів MERL, а також ризиків ретравматизації, підриваючи зусилля з побудови взаємин і відновлення довіри. • Досліджуйте культурні практики та історію груп молоді, які залучені до заходів MERL, використовуючи силу міжкультурного спілкування та розуміння будь-яких історичних травм.
--	---

Використання травма-інформованого підходу в контексті заходів MERL узгоджується з дотриманням етичних практик і підходу «не нашкодь іще більше»⁷ в контексті дослідження. Важливо визнати, що проведення заходів з обережністю та емпатією може потребувати уповільнення темпів реалізації заходів MERL для надання належної підтримки та скерування до відповідних послуг. Отже, персонал, залучений до MERL, повинен стратегічно підходити до розробки графіку роботи, включно з внесенням змін до заходів за потреби та плануванням на випадок непередбачених ситуацій. Дотримуйтеся зазначених термінів, очікувань і вимог щодо заходів MERL, але водночас забезпечте збір лише необхідних даних у межах можливостей залученого персоналу і доступних ресурсів (Lavin&Nurik, 2019 p.).

Травма-інформований підхід у заходах MERL в Україні

Війна в Україні торкається українок та українців різного віку. Вона впливає на почуття безпеки та доступ до ресурсів, що призводить до відчуття особистої втрати, включно із утратою можливостей і батьківщини. Для молоді війна посилює тривалі психологічні наслідки пандемії COVID-19, яка припала на їхні юнацькі роки, що означає відчуття втрати «нормального» дитинства. Попри це, деякі люди та сім'ї розпочинають нове життя, що може викликати складні відчуття щодо змін спричинених війною. Беручи це до уваги, персонал, що втілює заходи MERL в Україні має:

- Визнавати, що будь-яке обговорення війни може спричинити емоційний дистрес.
- Визнавати, що війна може повторно травмувати людей, які вже пережили травму внаслідок надзвичайних ситуацій, воєн, криз, а також насильства в суспільстві чи гендерно-зумовленого насильства.

⁷Підхід «не нашкодь іще більше» означає, що ми проактивно вживаємо заходів для пом'якшення ненавмисних негативних наслідків в результаті шкоди, заподіяної бенефіціарам_кам, партнерам_кам і персоналу нашою діяльністю та/або минулою та поточною шкодою, пов'язаною з наявними проявами нерівності та структурними формами дискримінації» (IREX, 2022).

- Враховувати, як освітлення, планування приміщень і раптові шуми можуть ставати тригерами, особливо під час роботи з громадами, які часто або нещодавно зазнавали обстрілів.
  - Розуміти, що обмін будь-якою інформацією є добровільним і учасники_ці можуть відчувати себе менш комфортно або можуть менш охоче надавати інформацію, особливо на теми, які стосуються війни або нагадують їм про війну та те, як вона на них вплинула. Учасники_ці також можуть із більшою ймовірністю відмовитися від процесу збору даних, іноді раптово, щоб опрацювати та самоврегулювати дистрес та важкі емоції.
-

Міркування щодо підходу «не нашкодь іще більше»

Заходи MERL завжди необхідно розробляти з метою підтримки молодих учасників_ць і персоналу, в такий спосіб, щоб не завдати подальшої шкоди. Підхід «не нашкодь іще більше» в контексті травма-інформованого підходу визнає, що люди, які пережили травму, можуть бути більш чутливими до ретравматизації іншими людьми та системами навколо них. Такий підхід означає відсутність дій, які можуть негативно вплинути на фізичну, психічну чи емоційну безпеку персоналу, учасників_ць і представників_ць громади. Наприклад, це може означати, що НЕ потрібно збирати дані про історію психічного здоров'я, вживання психоактивних речовин, сексуальну орієнтацію чи інші теми, які можуть бути такими, що стигматизують, ретравматизують, та/або які не пов'язані з питаннями, що безпосередньо стосуються дослідницьких питань або які не входять у сферу інтересів програми та результатів, яких вона повинна досягти.

Ретравматизація може виникнути, коли є ситуація чи середовище, які буквально чи символічно нагадують травму людини, викликаючи складні почуття та реакції. Людині в цій ситуації може здатися, що вона знову переживає первинну травму. Ретравматизація може бути спричинена звуками, запахами або навіть певними словами, які нагадують учаснику_ці про травматичний досвід.

Чотири «Р» травма-інформованого підходу до заходів MERL

- **Розуміти:** кожна і кожен, на всіх рівнях команди, повинні бути навченими базовому розумінню того, як травма може впливати на окремих людей, сім'ї, групи людей та громади.
- **Розпізнавати:** кожна і кожен, на всіх рівнях команди, повинні уміти розпізнавати ознаки травми. Ці ознаки будуть контекстуально та культурно обумовлені місцевими особливостями та розумінням характеру травми й можуть бути різними залежно від різноманітних індивідуальних характеристик та наявності факторів захисту чи ризику.
- **Реагувати:** втілюючи заходи MERL, персонал, що взаємодіє з окремими особами, групами людей чи громадами, які пережили травматичні події, повинен пройти спеціальну підготовку та розробити стратегії для нарощування спроможності власних організацій, щоб реагувати культурно прийнятною травма-

інформованою поведінкою та діями. Таке реагування включає в себе розвиток і роботу з застосування орієнтованого на постраждалих осіб ставлення та практик, які сприяють усвідомленню несвідомих упереджень і специфічного ставлення персоналу до постраждалих.

- **Реагувати протистоянням ретравматизації:** персонал повинен пройти навчання та оцінити свою здатність діяти в такий спосіб, щоб зменшити ризик ретравматизації як учасників_ць, так і самого персоналу. Організації повинні піклуватися про добробут персоналу, знижувати рівень стресу на робочому місці та сприяти культурі підтримки. Організації повинні вивчити політику та стандартні практики, спрямовані на визначення ризиків ретравматизації учасників_ць.⁸

Самопіклування персоналу на робочому місці та поза ним

Персонал, залучений до MERL, який працює з постраждалими від насильства, війни та травми, також перебуває у групі ризику переживання вторинної (вікарної) травми.

Вторинна травма — це сукупний вплив інформації, пов'язаної з травматичними подіями чи досвідом травми, що може призвести до особистих страждань та інших негативних наслідків для психічного й фізичного здоров'я.^{9 10}

Залучення учасників_ць, які можуть розкривати сенситивну інформацію до стратегій самопомогі має вирішальне значення для того, щоб персонал міг як слід виконувати свою роботу та підтримувати учасників_ць. Персонал, залучений до MERL, піддається підвищеному ризику вигорання, якщо перебуває в стані постійного стресу та не вживає жодних дій щодо цього. **Вигорання** — це особливий наслідок хронічного стресу, пов'язаний із роботою. Це стан фізичного або емоційного виснаження та пов'язаних із ним поведінкових змін. До ознак такого стану також входить применшення своїх досягнень і втрата особистої ідентичності. Люди, які переживають вигорання, часто не визнають цього, особливо ті, хто підтримує інших і піклується про них. Замість того, щоб зробити перерву та відпочити, вони можуть намагатися працювати ще більше, витрачаючи мало часу на відпочинок або й зовсім не виділяючи часу на нього. Ось чому підтримка за моделлю «рівний—рівному» є надзвичайно важливою. У межах такої моделі підтримки,^{11[66]}

---

⁸ Gender-based Violence Information Management System [GBVIMS] Steering Committee. 2017. Interagency Gender-Based Violence Case Management Guidelines. Providing Care and Case Management Services to Gender-Based Violence Survivors in Humanitarian Settings." https://gbvresponders.org/wp-content/uploads/2017/04/interagency-gbv-case-management-guidelines_final_2017_low-res.pdf

⁹ Monash Gender and Family Violence Prevention Centre, Domestic Violence Victoria and Domestic Violence Resource Centre Victoria. (2021). Best Practice Guidelines: Supporting the Well-being of Family Violence Workers During Times of Emergency and Crisis. Monash Gender and Family Violence Prevention Centre, Monash University, Victoria, Australia.

¹⁰ Щоб отримати додаткову інформацію про вторинну (вікарну) травму українською мовою, дивіться «[Розуміння та подолання вторинної травми](#)».

¹¹ Для отримання додаткової інформації про ретравматизацію, вторинну травму та самопомогі дивіться у матеріалі про [модель BASIC Ph](#). Щоб дізнатися більше про впровадження ПЗПСП і турботу за персоналом, див. рекомендації проєкту CARE-GBV щодо [ПЗПСП](#) та [самопомогі і культури підтримки](#).

Зверніться до таких стратегій підтримки короткострокових і довгострокових потреб персоналу, залученого до MERL:¹²

- **Зробіть перерву.** Відійдіть від усіх справ, фізично чи розумово (наприклад, почитайте книги або подивіться фільми, пограйте в ігри, поговоріть із друзями та родиною про якісь речі, не пов'язані з оплачуваною чи волонтерською роботою).
- **Відпочиньте.** Спробуйте пожити якийсь час без цілей чи графіка, і робіть те, що дає вам змогу відпочити (наприклад, полежіть на траві, спостерігаючи за хмарами, випийте чашку чаю, подрімайте, прогуляйтеся).
- **Розважайтесь.** Займайтеся діяльністю, яка покращує настрій або викликає сміх (наприклад, поділіться смішними історіями з близькою людиною, пограйте з дитиною, будьте творчими, фізично активними).
- **Пам'ятайте, що те, що ви робите є важливим.** Нагадайте собі про важливість і цінність вашої роботи.
- **Залишайтеся на зв'язку.** Зверніться до сім'ї, друзів/подруг і колег за підтримкою або дружніми бесідами.
- **Помічайте дрібниці.** Звертайте увагу на прості речі в житті, які приносять радість.
- **Відзначайте зміни.** Святкуйте успіхи та оплакуйте втрати разом із близькими через традиції, ритуали чи церемонії.
- **Знайдіть час на роздуми.** Записуйте думки, читайте молитви або медитуйте.
- **Уживайте заходів, що сприяють зростанню.** Робіть щось нове та долайте виклики (наприклад, у навчанні, мистецтві).
- **Поговоріть із фахівцем_чиною.** Поговоріть про своє самопочуття з фахівцем_чиною із психічного здоров'я.

Зауваги щодо етики, безпеки та інклюзивності

Застосування травма-інформованого підходу до заходів MERL, який базується на принципі «не нашкодь іще більше», включає застосування стратегій, які є етичними, інклюзивними та сприяють безпеці персоналу й учасників_ць, залучених до MERL. Ці стратегії передбачають такі заходи та підходи:

- Завжди мінімізуйте потенційний ризик ретравматизації, пам'ятаючи про вплив, який може мати процес на учасників_ць, які зазнали травми.
- Проведіть оцінку безпеки, щоб визначити потенційні ризики, пов'язані з проведенням заходів, і розробіть стратегії пом'якшення ризиків.
- Спілкуючись з учасниками_цями, персонал повинен уникати запитань, які можуть стати тригерами, і пам'ятати про запитання, які можуть викликати травматичні спогади.
- За потреби забезпечте учасникам_цям підтримку, надаючи інформацію про допоміжні служби та ресурси, як-от психологічне консультування чи медичне обслуговування.

---

¹² The Konterra Group. (2015). [Vicarious Trauma](#). Washington, D.C.

- Застосовуйте інклюзивні підходи, які розширюють можливості для людей із різними інтерсекційними ідентичностями¹³ для осмисленої участі в заходах.
- Переконайтеся, що процеси відповідають культурному контекстові, а також враховують локальний контекст.
- Заохочуйте участь різноманітних осіб, зокрема представників_ць вразливих груп, шляхом інклюзивного набору таких осіб та впровадження підходів, які підвищують доступність.
- Надавайте інформацію про діяльність у такий спосіб і такою мовою, які є доступними та зрозумілими для всіх, незалежно від рівня освіти чи володіння мовою.

Міркування щодо безпеки для травма-інформованих заходів MERL

Впроваджуючи травма-інформований підхід до заходів MERL, необхідно враховувати міркування, пов'язані із захистом від усіх форм насильства та/або сексуальної експлуатації^{14 15 16}.

- Випадки насильства можна виявити через механізми зворотного зв'язку. Персонал зобов'язаний реагувати на підозрювані або підтверджені випадки жорстокого поводження і повинен робити це, застосовуючи підхід, орієнтований на постраждалих,¹⁷ який надає пріоритет запобіганню насильства та пом'якшенню наслідків.
- Персонал повинен пройти навчання, щоб зуміти в належний спосіб документувати інциденти, в режимі реального часу надавати підтримку молодим учасникам_цям і направляти їх до доступних перевірених служб для отримання подальшої допомоги.
- Щоб краще зрозуміти потенційні потреби молодих учасників_ць, персонал може провести оцінку вразливості та потреб, щоб визначити якою є безпекова підтримка для молоді з різних спільнот, зокрема вразливих груп, які можуть підлягати більшому ризику дискримінації та травмування або мають додаткові проблеми з доступом до відповідних послуг підтримки.
- Щоб молодих учасників_ць за потреби було спрямовано на отримання послуг підтримки та інших перевірених та якісних послуг, які забезпечують загальне та юридичне ведення справ, послуги щодо психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, а також послуги з репродуктивного здоров'я, персонал повинен визначити, де є доступні служби, що орієнтовані на молодь та оперативно реагувати на запити,

---

¹³ Інтерсекційні ідентичності стосуються того, як різні демографічні характеристики індивідів, включаючи вік, расу, клас, етнічну приналежність, громадянство та статус інвалідності, можуть накладатися і призводити до подальшої маргіналізації певних груп людей.

¹⁴ [USAID. 2023. USAID's Guidance on Child Safeguarding for Implementing Partners. Washington, D.C.: USAID.](#)

¹⁵ [USAID. 2023. Action Alliance for Preventing Sexual Misconduct \(AAPSM\). Washington, D.C.: USAID.](#)

¹⁶ [USAID. 2023. Protection from Sexual Exploitation and Abuse \(PSEA\) Frequently-Asked Questions. Washington, D.C.: USAID.](#)

¹⁷ [Plan International \(2018\) Child-Friendly Feedback Mechanisms: Guide and Toolkit. United Kingdom: Plan International.](#)

зокрема від вразливих груп населення (наприклад, представників_ць ромської громади).

Упровадження травма-інформованого підходу дистанційно

Зважаючи на нинішню поширеність дистанційної та віртуальної діяльності, вкрай важливо враховувати вплив травми та потребу в травма-інформованому підході в цих контекстах. Дистанційні заходи MERL передбачають використання онлайн-опитувань, відеоконференцій та електронних засобів для збору та аналізу даних на смартфонах та планшетах.

Поради для проведення травма-інформованого інтерв'ю¹⁸

- Зосередьтеся на налагодженні взаєморозуміння та взаємин: не поспішайте в розмові та дайте людині час виговоритись.
  - Не бійтеся бути вразливими та розповідати про себе, якщо це доречно.
  - Проявляйте емпатію.
  - Уважно та зосереджено слухайте, чим діляться учасники_ці.
  - За потреби сповільнюйте активності, залежно від спроможності учасників_ць усвідомлено залучатися та здатності персоналу надавати ефективну допомогу.
  - Використовуйте слова та формулювання, які є запрошенням або спонуканням, а не примушуванням когось щось зробити.
  - Будьте уважні щодо слів і формулювань, які ви використовуєте, та того, які терміни резонують учасникам_цям.
  - Попросіть учасників_ць розповісти, що їм потрібно, щоб відчувати себе безпечно та комфортно як фізично, так і емоційно.
  - Використовуйте практику спільної участі та враховуйте культурні особливості.
-

Травма-інформований підхід до дистанційних заходів MERL включає додатковий рівень чутливості до потенційного впливу травми на процес збору даних. Наприклад, особам, які пережили травму, може знадобитися додаткова підтримка та ресурси, щоб почуватися комфортно та безпечно під час процесу збору даних онлайн (наприклад, брати участь без відео), а сам процес збору даних, можливо, потрібно адаптувати, щоб уникнути появи травматичних спогадів. Під час проведення дистанційних заходів персоналу слід враховувати такі вказівки:

- Збір даних онлайн покладає відповідальність за гарантування безпеки учасників_ць самими учасниками_цями. Якщо персонал не впевнений, що

---

¹⁸ Ці поради стосуються проведення інтерв'ю як особисто, так і дистанційно

учасники_ці можуть забезпечити власну емоційну безпеку, потрібно переглянути, чи при цьому можливо етично збирати дані.

- Збір даних, який здійснюється дистанційно, є менш ефективним для встановлення взаєморозуміння й довіри. Застосовані процеси повинні підвищувати прозорість, щоб протистояти цьому.
- Дистанційний збір даних має потенціал для підтримки зв'язку за моделлю «рівний—рівному», але він також може збільшити ризик онлайн-переслідування, якщо надсилається забагато інформації, що ідентифікує особу (інформації особистого характеру). Захищайте особисту контактну інформацію та сприяйте індивідуальним зв'язкам на прохання учасників_ць, але обдумуйте їх доцільність.
- Виберіть методи збору даних та інструменти, які сприяють співпраці та можливості для кожної та кожного зробити свій внесок (наприклад, Jamboards, Miro тощо), які дають учасникам_цям змогу контролювати, що і як вони роблять, і бачити результати роботи групи.
- Дайте можливість учасникам_цям самостійно вибирати спосіб участі в заходах, що передбачають збір даних. Надайте варіанти того, як саме вони можуть брати участь (тобто індивідуально чи в складі групи, синхронно чи асинхронно, письмова відповідь або аудіо-/відеозаписом тощо).
- Під час планування діяльності враховуйте нерівність у доступі до платформ дистанційного зв'язку та електронних пристроїв (наприклад, використання мобільного телефону чи комп'ютера), перш ніж вибрати режим дистанційного збору даних, щоб уникнути посилення цієї нерівності.

Робота з уразливими групами населення та їх підтримка у контексті війни

Деякі групи українців_ок, особливо з різними інтерсекційними ідентичностями, були вразливими ще до війни, і їхній досвід після повномасштабного вторгнення призвів до подальшої травматизації. Ромське населення зазнавало дискримінації, стигматизації та історичного гноблення й насильства, які посилюються з початком війни. Під час роботи з вразливими групами необхідно вживати додаткових заходів обережності, турботи та чуйності під час надання послуг (наприклад, послуг служб психосоціальної підтримки або надання доступу до житла).

Дотримання конфіденційності та приватності учасників_ць є першочерговим завданням при проведенні заходів MERL і є ще важливішим при реалізації дистанційних заходів з особами, які могли зазнати травми. Це означає обережність щодо того, як інформація, отримана від учасників_ць, отримується, зберігається, використовується та передається.

На всіх етапах заходів MERL персонал також повинен проявляти **емпатію** та надавати підтримку учасникам_цям, особливо тим, які зазнали травми та щодо яких віртуальний процес може запустити процес ретравматизації. Ця підтримка передбачає уважність до потенційного впливу цифрових інструментів і платформ на благополуччя учасників_ць, надання їм підтримки та забезпечення їх ресурсами за потреби.

Дружні до молоді механізми зворотного зв'язку

Ключовим компонентом застосування травма-інформованого підходу до заходів MERL для молоді є створення можливостей і відповідного простору для молодих учасників_ць, щоб ті могли поділитися своїми рекомендаціями щодо покращення заходів MERL. Дружні до молоді механізми зворотного зв'язку повинні враховувати вік та етап розвитку молодих учасників_ць, бути безпечними та конфіденційними, брати до уваги стать, динаміку бойових дій, бути інклюзивними, доступними та розробленими за участю відповідних груп молоді. Механізми зворотного зв'язку можуть включати зручні для молоді роздаткові матеріали з ключовою інформацією та супровідними зображеннями для відповідних допоміжних ресурсів, можливості для висловлення із залученням різних підгруп молоді, телефонні лінії допомоги через SMS, а також навчання та залучення молоді до збору інформації про рівень задоволеності учасників_ць заходами MERL. Учасники_ці можуть використовувати механізми зворотного зв'язку для збору інформації про досвід травмування та жорстокого поводження. Отже, увесь персонал, залучений до MERL, повинен бути навчений тому, як реагувати на інформацію про інциденти та надавати належну підтримку молодим учасникам_цям.

Міркування щодо етичності при проведенні заходів за участі молоді^{19,20}

Дотримання етичних принципів і застосування травма-інформованого підходу до заходів MERL має вирішальне значення для всіх груп населення, які беруть участь у процесах MERL. Однак через дисбаланс у владних відносинах, соціальну ізоляцію та упередження певні вразливі групи, включно з ромською громадою^{21,22,23,24}, а також

---

¹⁹ WHO Ethical and safety recommendations for researching, documenting, and monitoring sexual violence in emergencies, 2007 (<https://www.who.int/publications/i/item/9789241595681>); SVRI Knowledge Exchange Pivoting to remote research on violence against women during COVID-19, 2020; for tips xii-xviii: Adapted from Johnson, N. 2016. "Trauma-Informed Evaluation: Tip Sheet for Collecting Information" Wilder Research; pp. 1-3 ([https://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2020-08-13/Knowledge Exchange Pivoting to remote research on VAW.pdf](https://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2020-08-13/Knowledge%20Exchange%20Pivoting%20to%20remote%20research%20on%20VAW.pdf)); for tips xix-xxiii: UN Women (2022) "Rapid Gender Analysis in Ukraine Reveals Different Impacts and Needs of Women and Men" (<https://www.unwomen.org/en/news-stories/news/2022/04/rapid-gender-analysis-in-ukraine-reveals-different-impacts-and-needs-of-women-and-men>)/ for tips i-xi: WHO Ethical and safety recommendations for researching, documenting and monitoring sexual violence in emergencies

²⁰ Щоб дізнатися більше про роботу з молоддю, що пережила травму, перегляньте [How to Support Survivors of Gender-Based Violence When a GBV Actor Is Not Available in Your Area: A Step-by-Step Guide for Humanitarian Practitioners \(2020\)](#).

²¹ <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-urges-more-coordinated-efforts-by-all-member-states-to-meet-the-humanitarian-needs-and-protect-the-human-rights-of-people-fleeing-the-war>,

²² <https://www.coe.int/fi/web/commissioner/-/let-us-fight-discrimination-and-prejudices-against-roma-fleeing-the-war-in-ukraine>,

²³ <https://jacobin.com/2022/04/russian-war-invasion-ukraine-roma-romani-violence>

²⁴ <https://tribunemag.co.uk/2022/09/roma-refugees-hungary-ukraine-war>

молодь, піддаються підвищеному ризику заподіяння шкоди, що необхідно враховувати в процесі дизайну та реалізації заходів.

Принцип	Застосування етичних аспектів
Безпека	<ul style="list-style-type: none"> • Співпрацюючи з молоддю, не проводьте заходів MERL, які можуть негативно вплинути на них. Врахуйте, що через свій молодший вік деякі молоді люди можуть не знати заздалегідь про те, як їхня участь у зборі даних може вплинути на їхнє відчуття фізичної та емоційної безпеки зараз і в майбутньому. Звіряйтеся з учасниками_цями щодо їх стану під час збору даних, робіть паузи та отримуйте підтвердження їхньої зацікавленості продовжувати участь, особливо якщо учасники_ці виглядають засмученими. • Необхідно ділитися відповідними доступними послугами та ресурсами для усунення будь-яких ненавмисних впливів, спричинених складним досвідом або емоціями, якими вони поділилися під час участі (наприклад, номерами телефонів гарячих ліній, контактами служб підтримки).
Довіра та прозорість	<ul style="list-style-type: none"> • Переконайтеся, що протоколи збору даних, включно зі згодою на участь, відповідають віку, рівню освіти й грамотності молоді, яка бере участь, і перевіряються технічними фахівцями_чинями, які мають досвід збору даних від молоді. • Перш ніж збирати будь-яку інформацію від неповнолітніх молодих людей (віком до 18 років), отримайте інформовану згоду відповідальних дорослих (наприклад, одного з батьків, опікуна), якому вони довіряють. Запитуйте молодих людей, які беруть участь у програмі, про згоду відповідно до міжнародних етичних стандартів та національних і місцевих норм законодавства.
Підтримка за моделлю «рівний—рівному»	<ul style="list-style-type: none"> • Навчіть персонал того, як саме залучати молодь, яка пережила насильство, зокрема насильство у підліткових стосунках та/або домашнє насильство. Переконайтеся, що персонал обізнаний про наявні ресурси, які існують для молодих людей, що зазнали жорстокого поводження, а також що вони можуть їх скерувати для отримання додаткових послуг. • Під час діяльності зі збору даних заохочуйте молодь ділитися інформацією/відчуттями, коли вони погоджуються з почутим або пережили чи відчували подібне до того, чим інші молоді люди діляться під час обговорень. Вони можуть ділитися усно, письмово або через емодзі (наприклад, серце, коли хтось ділиться чимось сумним, демонструючи в такий спосіб підтримку).

Співробітництво та участь	<ul style="list-style-type: none"> • Використовуйте партисипативні підходи²⁵, щоб залучити молодих людей до заходів та адаптуйте методи роботи до рівня їхнього розвитку. • Молодь різного віку може почуватися комфортніше використовуючи певні притаманні їм способи висловлення. Сюди входить використання учасниками_цями емоді для передачі своїх думок та емоцій, якщо вони не хочуть висловлюватися вербально чи письмово. Таке висловлення може включати в себе підняття руки, показ «великого пальця вгору», додавання «+1», щоб показати, що вони погоджуються з відповіддю іншого учасника_ці, але вважають за краще не артикулювати власну відповідь. Ці дружні до молоді способи висловлення можуть бути особливо корисними, коли молоді люди відчувають складні емоції та можуть відчувати себе менш комфортно, виражаючи їх словами. • Включіть зручні для молоді механізми зворотного зв'язку, щоб сприяти безпеці²⁶ та давати молоді змогу надавати пропозиції щодо вдосконалення підходів MERL.²⁷
Вибір і контроль	<ul style="list-style-type: none"> • Плануючи заходи зі збору даних за участі молоді, запитайте молодих людей, що їм потрібно, щоб відчувати себе комфортно, безпечно, а також відчувати підтримку під час такої діяльності. • Прийміть те, що складні теми можуть виникати під час розмов на всіх етапах заходів MERL. Особливо на початку та в кінці заходів зі збору даних додавайте запитання, які зосереджені на сильних сторонах або спільних приємних почуттях і досвіді, які демонструють схожість між учасниками_цями, щоб почати та завершити активність на позитивній ноті.
Культурні, історичні та гендерні аспекти	<ul style="list-style-type: none"> • Історично вивчення поглядів молоді не було пріоритетом дослідницької діяльності²⁸. Застосовуючи партисипативні підходи до збору даних, звертайте увагу на сильні сторони молоді. Коли молоді учасники_ці дослідницької команди

²⁵ YPAR (youth-led participatory action research) – “підхід до наукових досліджень і соціальних змін, заснований на принципах справедливості, який залучає молодих людей до визначення проблем, пов'язаних з їх власним життям, проведення досліджень для розуміння цих проблем і адвокації змін на основі даних досліджень” (Ozer, E., 2016, p. 189)

²⁶ Відповідно до USAID, «захист дітей застосовують для опису заборон і дій, необхідних для запобігання та реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми, експлуатації та зневажливого ставлення, скоєного персоналом партнерів-виконавців у межах всіх секторів інтервенції чи програми. Це те, що є належною поведінкою під час роботи з дітьми. Захист дітей також включає системи та механізми, установлені організаціями для гарантування безпеки дітей-учасників у присутності персоналу або сторонніх осіб». Для отримання додаткової інформації про безпеку та захист дітей див. [USAID's Guidance on Child Safeguarding for Implementing Partners](#).

²⁷ Plan International (2018) [Child-Friendly Feedback Mechanisms: Guide and Toolkit](#), United Kingdom: Plan International.

²⁸ Hawke LD, Relihan J, Miller J, McCann E, Rong J, Darnay K, Docherty S, Chaim G, Henderson JL. [Engaging youth in research planning, design and execution: Practical recommendations for researchers](#). Health Expect. 2018 Dec;21(6):944-949. doi: 10.1111/hex.12795. Epub 2018 Jun 1. PMID: 29858526; PMCID: PMC6250868.

	діляться труднощами, що виникли, це передбачає визнання цінності їхньої відкритості та внеску, а також підкреслення, того, як вони сприйняли ситуацію та зреагували на неї в позитивному ключі.
--	---

Висновок

Застосування травма-інформованого підходу до заходів MERL підтримує принципи травма-інформованої допомоги та дослідницької етики, водночас мінімізуючи ризики заподіяння шкоди учасникам_цям заходів MERL. Персоналу, що впроваджує заходи MERL, варто розглянути такі подальші кроки:

1. Розробка стандартних операційних процедур як відправної точки для застосування травма-інформованого підходу.
2. Проведення тренінгів, щоб переконатися, що персонал здатний розпізнавати, оцінювати й реагувати на потреби та надавати належну підтримку учасникам_цям.
3. Створення довідкових інструментів з травма-інформованих підходів, що допомагатимуть в реалізації заходів.
4. Складання загального переліку служб і сервісів в спільному доступі, які можна використати для скерування учасників_ць або персоналу, залучених до заходів MERL.
5. Аналіз політики та стандартних практик, спрямованих на учасників_ць, на предмет ризиків ретравматизації.
6. Надання пріоритету піклуванню про персонал на всіх етапах заходів MERL для зменшення ризику вторинної (вікарної) травми.
7. Організація можливостей для перегляду реалізації заходів MERL та обговорення напрямів для вдосконалення серед залученого персоналу.

ДОДАТОК. Джерела

---

1. Zelenska, O., Zbitnyeva, O., Kasyan, T., and Degtyareva, O. (2021). Barrier Free Handbook. Available here: <https://bf.in.ua/en/>
2. Inter-Agency Standing Committee. (2021). Basic Psychosocial Skills: A Guide for COVID-19 Responders Manual. Available here: <https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-05/Basic+Psychosocial+Skills-+A+Guide+for+COVID-19+Responders.pdf>
3. Government of Ukraine. (2021). How to Help Yourself and Others in Times of Stress. All-Ukrainian Mental Health Program. Available here : <https://tinyurl.com/4d2rnhf2>.
4. International Center for Research in Higher Education (INCHER) of the University of Kassel, Kassel, Germany. (2022). Online psychological self-help program. Prometheus. Available here: <https://tinyurl.com/y8rsvz8m>
5. Lifeline Ukraine. (2023). "Lifeline Ukraine." Kviv, Ukraine. Available here: <https://lifelineukraine.com/>
6. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2022). A Guide for Psychological First Aid: Ukrainian. Available here: <https://pscentre.org/?resource=a-guide-to-psychological-first-aid-ukrainian&selected=single-resource>
7. National Hotline for Prevention Of Domestic Violence, Human Trafficking and Gender Based Violence: Contact 0 800 500 335 or 116 123 (via cell phone).
8. Brown, M. Reshaping our Role as Evaluators with Trauma-Informed Practices. American Evaluation Association Conference New Orleans, LA, 8 November 2022.
9. CARE-GBV. (Forthcoming). Addendum to the Toolkit for Monitoring and Evaluating Gender-Based Violence Interventions along the Relief to Development Continuum. Washington (DC): USAID; 2023.
10. The Praxis Project (2020). Centering Community in Public Health - Learning Circle Brief Series: Recognizing Healing-Centered Community Practices as a Complement to Trauma-Informed Interventions and Services. Available here: <https://static1.squarespace.com/static/5bf21032b98a7888bf3b6e21/t/5f36efa82e32e91a7703b80d/1597435824760/LC1+Brief+-+Healing.pdf>
11. Soto-Aponte, Myra. "Youth Thrive & Healing Centered Engagement Crosswalk: A Focus on Building Young People's Strengths and Healing." Center for the Study of Social Policy, May 2021. Available here: <https://CSSP.org/resource/crosswalk-youth-thrive-healing-centeredengagement>.
12. CARE-GBV. 2021. *How to Identify and Advance Equitable Social Norms*. Washington, D.C.: USAID. https://makingcents.com/wp-content/uploads/2020/11/CARE-GBV-01-How-to-note-Social-Norms_508-compliant.pdf.
13. CARE-GBV. 2022. *Foundational Elements for Integrated and Standalone GBV Programming in Development*. Washington, D.C.: USAID

14. CARE-GBV. (Forthcoming). Addendum to the Toolkit for Monitoring and Evaluating Gender-Based Violence Interventions along the Relief to Development Continuum. Washington (DC): USAID; 2023.
15. Edge Effect. 2021. The Only Way Is Up: Monitoring and Encouraging Diverse SOGIESC Inclusion in the Humanitarian and DRR sectors. Bangkok, Thailand: UN Women Regional Office for Asia and the Pacific. Accessed May 22, 2022.
http://www.edgeeffect.org/wpcontent/uploads/2021/03/TheOnlyWayIsUp_Web.pdf
16. Lavin CB, and KA Nurik. 2019. *Implementing the BalanceD-MERL Approach in the Global Health Ebola Team*. Technical Assistance Pilot, Washington, D.C.: BalanceD-MERL Consortium.
17. USAID. 2016. *The 5RS Framework in The Program Cycle*. Technical Note. Washington, D.C.: USAID.
18. USAID. 2020. *Evaluation: Learning from Experience*. USAID Evaluation Policy. Washington, D.C.: USAID.
https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/Evaluation_Policy_Update_OCT2020_Final.pdf.
19. USAID. 2020. *Guide for Adopting Remote Monitoring Approaches during COVID-19*. Washington, D.C.: USAID.
20. CARE-GBV. 2022. *Foundational Elements for Integrated and Standalone GBV Programming in Development*. Washington, D.C.: USAID.
21. ECID. 2021. *Additional "Do-No-Harm" Ethical Considerations for Research during COVID-19*. https://evidenceforinclusion.org/wp-content/uploads/2021/08/Research-ethics-during-COVID-19_ECID.pdf.
22. Falb, K., Tanner, S., Asghar, K. et al. Implementation of Audio-Computer Assisted Self-Interview (ACASI) among adolescent girls in humanitarian settings: feasibility, acceptability, and lessons learned. *Confl Health* 10, 32 (2016). <https://doi.org/10.1186/s13031-016-0098-1>
23. Hassnain Hur. 2020. *Mitigating the Risks of Remote Data Collection for Evaluations*. <https://gdc.unicef.org/resource/mitigating-risks-remote-data-collection-evaluations>
24. IDRC. n.d. *Research Practices During COVID-19*. Ottawa, Ontario, Canada.
<https://www.idrc.ca/en/research-ethics-practices-during-covid-19>
25. Pearce, Emma. 2021. "Disability Considerations IN GBV Programming during the COVID-19 Pandemic." GBV AoR HELPDESK Research Query
26. USAID. 2020. *Guidance for USAID Education Sector Implementing Partners: Monitoring, Evaluation, and Learning (MEL) during the COVID-19 Pandemic*. Washington, D.C.: USAID.
https://www.edulinks.org/sites/default/files/media/file/Guidance_MELDuringCOVID19_Jun20_final.pdf.
27. USAID. 2020. *Guide for Adopting Remote Monitoring Approaches during COVID-19*. Washington, D.C.: USAID.
https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/15396/USAID_Remote_Monitoring_Guide_-_May_2020.pdf.

28. USAID. 2021. *Issues and Recommendations on Gender-Based Violence Prevention and Response in COVID-19 Programming*. Washington, D.C.: USAID.
https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/COVID_and_GBV_guidance_March_2021.pdf.
29. War Child Canada. 2020. *A Tool Kit for Monitoring and Evaluation of Gender-Based Violence Programming in Restricted Environments*. Washington, D.C.: USAID.
https://www.warchild.ca/assets/Warchild_Digital_Toolkit_Sept13-ENGLISH.pdf.
30. Interagency Standing Committee for Integrating Gender-Based Violence Interventions into Humanitarian Action. (2020). *How to Support Survivors of Gender-Based Violence When a GBV Actor Is Not Available in Your Area: A Step-by-Step Guide for Humanitarian Practitioners*. Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Action: Reducing Risk, Promoting Resilience, and Aiding Recovery Series.
<https://gbvguidelines.org/en/pocketguide/>
31. Scott, S. 2022. *IREX's journey to a Do No (More) Harm approach*. Washington, D.C.: IREX.
<https://www.irex.org/insight/irexs-journey-do-no-more-harm-approach>
32. Plan International (2018) [Child-Friendly Feedback Mechanisms: Guide and Toolkit](#), United Kingdom: Plan International.
33. CARE-GBV. 2021. [How to Implement a Survivor-Centered Approach in GBV Programming](#). Washington, D.C.: USAID.
34. USAID. 2023. [USAID's Guidance on Child Safeguarding for Implementing Partners](#). Washington, D.C.: USAID.
35. USAID. 2023. [Action Alliance for Preventing Sexual Misconduct \(AAPSM\)](#). Washington, D.C.: USAID.
36. USAID. 2023. [Protection from Sexual Exploitation and Abuse \(PSEA\) Frequently-Asked Questions](#). Washington, D.C.: USAID.
37. Monash Gender and Family Violence Prevention Centre, Domestic Violence Victoria & Domestic Violence Resource Centre Victoria. (2021). [Best Practice Guidelines: Supporting the Wellbeing of Family Violence Workers During Times of Emergency and Crisis](#). Monash Gender and Family Violence Prevention Centre, Monash University, Victoria, Australia.
38. The Konterra Group. (2023). [Understanding and Coping with Vicarious Trauma](#). Washington, D.C.
39. The Konterra Group. (2015). [Vicarious Trauma](#). Washington, D.C.
40. Hawke LD, Relihan J, Miller J, McCann E, Rong J, Darnay K, Docherty S, Chaim G, Henderson JL. [Engaging youth in research planning, design and execution: Practical recommendations for researchers](#). Health Expect. 2018 Dec;21(6):944-949. doi: 10.1111/hex.12795. Epub 2018 Jun 1. PMID: 29858526; PMCID: PMC6250868.
41. Ozer, E. J. (2016). Chapter Seven - Youth-Led Participatory Action Research: Developmental and Equity Perspectives, Editor(s): Stacey S. Horn, Martin D. Ruck, Lynn S. Liben, *Advances in Child Development and Behavior*, JAI, Volume 50, Pages 189-207, ISSN 0065-2407, ISBN 9780128018972, <https://doi.org/10.1016/bs.acdb.2015.11.006>.

42. Lavin, CB and KA Nurik. 2019. *Implementing the BalanceD-MERL Approach in the Global Health Ebola Team*. Technical Assistance Pilot, Washington, D.C.: BalanceD-MERL Consortium.

43. Gender-based Violence Information Management System [GBVIMS] Steering Committee. 2017. Interagency Gender-Based Violence Case Management Guidelines. Providing Care and Case Management Services to Gender-Based Violence Survivors in Humanitarian Settings." https://gbvresponders.org/wp-content/uploads/2017/04/interagency-gbv-case-management-guidelines_final_2017_low-res.pdf